

Paul Demets

Juryrapport Hugues C. Pernathprijs 2009

Dames en heren,

In een gelegenheidsgedicht schrijft Hugues Pernath: 'Onze literatuur is een angstaanjagende wereld / Wij wandelen met de dragers van de haat / En zwijgen iedere vriendschap dood. / Wij vinden onze nationale vrede in het zwaarwichtig gemopper van anderen.' Voor wie de debatten tussen de kandidaten voor de Vlaamse en de Europese kandidaten deze week op de Vlaamse televisie volgde, zal dat 'zwaarwichtig gemopper' geen onbekend gegeven zijn. En dat volgende week, nadat de kieskoorts van de voorhoofden verdwenen is, dit toch weer tot een 'nationale vrede' moet leiden, al evenmin. Rare jongens, die politici.

Het is paradoxaal: de dichter Pernath, die de twijfel sterk met zich meedroeg, doet hier een verabsoluterende uitspraak over de literatuur, die hij met politiek lijkt te vergelijken.

De juryleden van de Pernathprijs 2009, die op donderdag 7 mei gingen samenzitten in dit Letterenhuis, hielden er minder verabsoluterende meningen op na. Ze stonden elkaar niet naar het leven, maar aaiden elkaar ook niet over de bol. Wat dat over de bol aaien betreft: gelukkig maar voor het enige vrouwelijke jurylid, dat het door alle vriendelijke, maar toch subtiel viriele aandacht van haar collega's zo al niet gemakkelijk had. Een zitting van de jury die verstoord wordt door ongewenste intimiteiten: een mens mag er niet aan denken.

In elk geval: voor de jury van de Pernathprijs 2009 is de literatuur geen 'angstaanjagende wereld.' Zij mocht 48 inzendingen beoordelen die aan het reglement beantwoordden. En daarin vond zij veel goeds, zelfs hier en daar iets voortreffelijks. Enkele duidelijk voldragen debuten, bijvoorbeeld. En een wat ouder jurylid merkte op dat we meer dan vroeger getalenteerde vrouwelijke dichters tellen. Het viel het vrouwelijke jurylid op dat de andere mannelijke leden dat opvallend instemmend beaamden.

De jury bereikte snel een consensus, zeker over de winnaar van vandaag. Want toen de leden de bundels die zij erg de moeite waard vonden uit hun tassen toverden, was één bundel al meteen bij iedereen te zien. Na enkele overlegondes en grondige argumentatie hoefde de 'vriendschap' niet 'doodgezwegen' te worden. Geen enkel jurylid hield er een fundamenteel andere keuze op na en moest achteraf teleurgesteld naar huis.

Ik ga even met u langs het rijtje der genomineerden, als betrof het een schoonheidswedstrijd.

Maria Barnas is zowel dichter als beeldend kunstenaar. En dat merk je aan haar gedichten. Als ze haar observaties in de genomineerde bundel *Er staat een stad op*, die getuigen van een verwonderde blik, opschrijft, dan maakt ze haar interpretatie van de werkelijkheid visueel aannemelijk. We zien het voor ons, hoe moeilijk dit ook is. De Saussure heeft ons namelijk geleerd dat er altijd een spanningsveld bestaat tussen de betekenaar en de betekende. Neem het titelgedicht, waarin we zien hoe de stad Buenos Aires opstaat als de observator met de lift afdaald: 'Vanaf de hoogste verdieping de stad in / Beneden razen de straten van Buenos Aires. // De stad waar alles goed komt. // Ze nemen je mee in hoeken / van negentig graden. / Maar het waait hier / schaduwen en het wentelt kiezelstenen / gebouwen.' In de poëzie van Barnas wordt de werkelijkheid niet complex; ze is dat zo al. En die complexiteit scherpt Barnas nog aan omdat ze werkelijkheid en de beleving ervan in beeldende taal in elkaar laat schuiven. De

titel van het bijzondere slotgedicht 'Er hangen larmoyante metaforen in de bomen als dode zwanen' toont dat al aan. Het lijkt erop dat Maria Barnas op de kracht van de taal vertrouwt, maar ze wijst er toch op dat de tijd, de geschiedenis, de werkelijkheid kortom koppig verder hun werk doen. De jury heeft respect voor het weerwerk dat Maria Barnas daar in *Er staat een stad op* niet zonder ironie tegen biedt.

Het bestaan is ook niet zonder risico in de bundel *Namens de ander* van Esther Naomi Perquin. De identiteit blijkt problematisch te zijn. En dat drukt natuurlijk een stempel op relaties, zoals uit deze regels blijkt: 'Jij bent de verkeerde altijd geweest / en je bent het, ontegenzeggelijk, nog steeds. // Van liefde hou ik niet, dat heb ik nooit gedaan. / Ik ben bij je gebleven omdat ik dit zo zeker weet.' Omdat de ik en de ander zo sterk op elkaar gelijken, blijft de ik op zichzelf teruggeworpen. Perquin duikelt hier een pertinente existentiële problematiek op, maar ze doet dat niet zonder humor. Neem het gedicht 'The importance of being chicken', waarin Perquin duidelijk maakt dat wij onze kleren meer nodig hebben dan de kip haar veren. Want wie zijn we nog als de ander door ons te bekijken ons in ons blootje zet? Het doet pijn, dat naakte, zo blijkt uit het gedicht. Perquin bezingt in deze bundel het onvolkomene, de absurditeit ook om iemand te zijn, omdat dit op een toevalligheid berust. Als de moeder van een zekere Richard de ik-persoon in een gedicht belt en vraagt of zij Richard is, kan zij niet anders dan eindigen met 'Dat het iemand zal lukken om Richard te zijn.' Zo laconiek zitten het bestaan en de gedichten in deze bundel van Esther Naomi Perquin in elkaar. De jury heeft er geen troost, maar wel mooie gedichten in gevonden.

Bij een eerste lectuur zou je denken dat de gedichten van Victor Schiferli in zijn bundel *Toespraak in een struik* de lezer meer geruststellen. Die gedachte wordt alleen al ingegeven door de beheerste vorm. Maar net die vorm zorgt voor spanning, want er wringt van alles in de gedichten van Schiferli. En dan komen we al snel in de buurt van datgene waar Barnas en Perquin elk op hun verschillende manier ook mee bezig zijn: dat je moeilijk kan ingrijpen in de werkelijkheid. Schiferli toont ons de houding van de verbaasde buitenstaander, zoals hier: 'Wij spreken vrijuit. Wij bellen aan, / betreden een kamer, onze schaduw / lijkt zich vandaag niet te haasten. // Iedereen is er. Het licht is helderwit. / Op tafel staat champagne. Jij heet / welkom, je doet niet mee.' En net als bij Perquin wordt de identiteit in vraag gesteld. Dat lezen we hier: 'Victor Schiferli staat glimlachend / bij het hek. Hij ziet mij niet, ik/ ben hem niet. Wel zie ik er zo uit.' Ook bij Schiferli gaat het om de absurditeit van het bestaan, dat hij niet zonder humor beschrijft. In een gedicht vergelijkt hij zichzelf met wat zijn hond vermag: 'Kon ik maar uren snuffelen / aan de werkelijkheid / die stoffering heet.' De jury heeft op haar beurt graag aan deze bundel van Victor Schiferli gesnuffeld.

Elisabeth Tonnard toont zich in haar bundel *De wereld is er*, een bibliofiele uitgave tussen haakjes, strijdbaarder. Voor haar is de wereld materiaal, want hij nodigt uit tot transformatie. De titel van de bundel laat al zien dat er nog zekerheden zijn in het leven. Maar welke? De wereld wordt tekst, een soort palimpsest. Het eerste gedicht in de bundel 'De zee is groen' is al merkwaardig. In een prozagedicht somt ze handelingen op, op een bijna zakelijke toon, terwijl wat ze beschrijft, behoorlijk surrealistisch is. Dat zorgt voor een intrigerende spanning. Het gedicht 'De waterslak' toont nog een verdere stap en laat zien wat er gebeurt als de werkelijkheid een beeld in taal wordt: dan ontvouwt de waterslak zich op de pagina. En ook het vierde gedicht intrigeerde de jury: dat lijkt namelijk op de restanten van een prozatekst, waarin stukken weggelaten werden. We krijgen een gedicht vol gaten, lege plekken voor de verbeelding. En zo gaan de woorden op de pagina aan het dansen. De jury prijst de durf en de eigenzinnigheid van Elisabeth Tonnard, deze beeldende kunstenaar van de poëzie. *De wereld is er* laat zien dat de mogelijkheden van poëzie onbeperkt zijn.

Ook *Vis*, het meteen volgroeide debuut van Arnoud van Adrichem, is een bundel die getuigt van durf en eigenzinnigheid. En van een bijzondere kijk op de absurde, moeilijk te begrijpen werkelijkheid. We mogen onze eigen existentie zelfs niet vertrouwen. Allemaal elementen die een refrein vormen dat we horen als we de genomineerden langsgaan. We horen het hier sterk terug. We worden ook niet bepaald gerustgesteld in *Vis*. 'Onze mensen gebruiken alleen proportioneel geweld', lezen we. En: 'Wie is hier eigenlijk aan het woord?' Gevoed door de taal van de reclame, van mededelingen allerhande, worden we door de dichter gestuurd, gemanipuleerd en dus uit ons evenwicht gebracht. 'U lijkt op ons', lezen we in de afdeling *Hoek*. Daarmee kaatst de dichter de bal terug. Als lezer word je de wereld van deze unheimische bundel binnengetrokken. Je kan niet anders. 'U moet nog wel een identiteit aanmaken / Dat kan door hier te klikken', lezen we. Het angstzweet springt al in onze handen. Waren zijn gedichten niet sarcastisch en werkten ze daardoor niet regelmatig op onze lachspieren, we waren al weggerend.

De dichter heeft geen hoge pet op van natuurlyriek. En dat is aannemelijk, want ook de werkelijkheid van de natuur durft hard te zijn voor zijn bewoners: 'Het water miskent zijn vis', staat er ergens. Van Adrichems gedichten deden de jury naar adem happen, als vissen op het droge. Maatschappelijk relevante poëzie, zonder boodschappelijkheid. Neem morgen de bundel *Vis* mee naar het stemlokaal. Misken deze bundel niet.

Van de jury krijgt Arnoud van Adrichem alvast de Hugues Pernathprijs 2009 voor poëzie.

Uitgesproken op zaterdag 6 juni 2009 in het Antwerpse Letterenhuis.

De jury van de Hugues C. Pernathprijs 2009 bestond uit: Paul Demets, Leen van Dijck, Joris Gerits (voorzitter), Gerd Segers en Yves T'Sjoen